

SOTSIAALAINETE VALDKONNAKAVA ÜLDOSA

Üldalused

1. Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õppija toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Tartu Annelinna Gümnaasiumis õpivad erineva kultuurilise taustaga ja erineva emakeelega õpilased.

Õppides mitmekultuurilises ja mitmekeelses koolikeskkonnas, kujundab õpilane oskuse suhelda avatud, lugupidaval ja sallival moel, väärtustades inimeste erinevusi ning tugevdades hoolivat ja toetavat ühiskonda.

Sotsiaalainete õpetus toetab Tartu Annelinna Gümnaasiumi väärtusi, pakkudes õppijatele võimalusi mõista ja hinnata erinevaid kultuurilisi ja keelelisi taustu, edendades seeläbi kultuuridevahelist suhtlust ja sallivust. Õppija arendab oskusi, mis võimaldavad tal tegutseda mitmekultuurilises ühiskonnas teadlikult ja vastutustundlikult.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi kohaliku kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) arvestab erinevaid vaatenurki ning sotsiaalseid, kultuurilisi ja keelelisi eripärasid;

- 5) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti;
- 6) julgeb väljendada oma seisukohti, eristuda, aga ka kuulata teisi empaatia ja mõistmisega; aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 7) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 8) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt
- 9) võtab vastutuse inimesena, kodanikuna, perekonna- ja ühiskonnaliikmena.

2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks. Sotsiaalainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud kohustuslike kursuste arv kooliastmes.

Kohustuslikud kursused õppeainete kaupa on järgmised: ajalugu – 6 kursust: „Üldajalugu“, „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“, „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“, „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“, „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“, „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“; inimeseõpetus – 1 kursust: „Perekonnaõpetus“; ühiskonnaõpetus – 2 kursust: „Ühiskonna areng ja demokraatia“, „Majandus ja maailmapoliitika“.

3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainete valdkond hõlmab gümnaasiumiastmes järgmisi õppeaineid: ajalugu, ühiskonnaõpetus, inimeseõpetus. Need ained toetavad õppija kujunemist kriitiliselt mõtlevaks, väärtuspõhiseks, teadlikuks ja vastutustundlikuks ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskondlikke, ajaloolisi, kultuurilisi ja keskkonnavalaseid protsesse ning suudab neis aktiivselt ja eetilisel osaleda.

Sotsiaalsed loovad alused ühiskonna mitmekesisuse, demokraatia toimemehhanismide, kultuurilise identiteedi ja inimarengu mõistmiseks, pakkudes õppijale võimalusi arendada argumenteerimisoskust, koostöövõimet, väärtusdiskussioonides osalemise oskust ja eneseanalüüsi võimekust. Õpe tugineb uurimuslikule ja probleemikesksele lähenemisele, mis võimaldab seostada õpitut igapäevaelu ja ühiskonna arenguga.

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab

õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, tundma perekonna rolli ühiskonna ning inimese elus, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine eesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks, toetada dialoogivalmidust maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel, samuti õpilase enese teadlikkust maailmavaate küsimustes.

Ajaloo, ühiskonnaõpetuse ja inimeseõpetuse lõiming võimaldab kujundada terviklikku arusaama inimese rollist ühiskonnas ajas ja tänapäeval. Läbi ajalooliste protsesside, ühiskonna toimimise ja isikliku arengu teemade toetatakse väärtuskasvatust, kriitilist mõtlemist ning kodanikuteadlikkust.

4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

4.1. Üldpädevuste arendamine

Sotsiaallainete õpetamisel pööratakse erilist tähelepanu järgmistele üldpädevustele:

Sotsiaalne ja kodanikupädevus: õppija mõistab ühiskonna toimimist, osaleb teadlikult kodanikuelus, tunnetab vastutust ühiskonna ees ning hindab erinevaid vaatepunkte.

Väärtuspädevus: õppija analüüsib eetilisi dilemmasid, teeb väärtuspõhiseid otsuseid ja oskab põhjendada oma seisukohti.

Enesemääratluspädevus: sotsiaallained toetavad õppija isikliku identiteedi, väärtushinnangute ja maailmavaate kujunemist. Õppija oskab hinnata oma tugevusi ja nõrkusi ning teha valikuid kooskõlas oma eesmärkide ja väärtustega. Arutletakse kultuurilise, sotsiaalse ja eetilise enesemääratluse teemadel.

Ettevõtlikkuspädevus: õppija omandab oskused eesmärkide seadmiseks, planeerimiseks, otsustamiseks ja tegutsemiseks. Arendatakse algatusvõimet, probleemilahendusoskusi, loovust ja koostöövõimet. Õpetuses pööratakse tähelepanu ühiskondliku ettevõtlikkuse, kodanikuaktiivsuse ja vastutustundliku tegutsemise kujundamisele.

Suhtluspädevus: arendab suulise ja kirjaliku väljendusoskuse kaudu argumenteerimisoskust ja konstruktiivset arutlemist.

Õpipädevus ja kriitiline mõtlemine: õppija suudab hankida, kriitiliselt hinnata ja kasutada teavet erinevatest allikatest.

Digipädevus: õppija kasutab digivahendeid teabeotsinguks, esitluseks, andmeanalüüsiks ja suhtlemiseks.

4.2. Läbivate teemade lõimimine

Sotsiaallainete õpetus lõimib järgmisi läbivaid teemasid:

- *Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:* ühiskonnaõpetuses ja ajaloo kaudu arendatakse ettevõtlikkust, kriitilist kodanikuteadlikkust ja vastutustundlikkust.

- *Keskkond ja jätkusuutlik areng:* sotsiaalainete kaudu mõtestatakse elukeskkonna ja ühiskonna seoseid.
- *Kultuuriline identiteet ja kultuuridevaheline suhtlus:* ajaloo, inimeseõpetuses ja ühiskonnaõpetuses käsitletakse kultuuride mitmekesisust ning väärtuste kujunemist.
- *Tervis ja turvalisus:* inimeseõpetus käsitleb vaimset ja füüsilist heaolu, sotsiaalseid oskusi ning elukvaliteeti.
- *Teabekeskkond ja meediapädevus:* kriitiline allikaanalüüs, meedia mõju ja infoühiskonna väljakutsed.
- *Väärtused ja kõlblus:* kõik sotsiaallained toetavad väärtuskasvatust, eetilise mõtlemise arengut ja moraalse valikute teadvustamist. Läbi ajalooliste ja tänapäevaste näidete analüüsitakse väärtusdilemmade olemust, eetilisi otsustusprotsesse ja isiklikku vastutust. Arutelude, juhtumianalüüside ja simulatsioonide kaudu arendatakse empaatiat, õiglustunnet, sallivust ning arusaama inimõigustest ja kõlblusest.

4.3. Lõiming teiste ainevaldkondadega

- **Keel ja kirjandus:** tekstianalüüs, argumenteerimine, kirjutamine ja kultuurilugu.
- **Loodusained:** kliimamuutused, keskkonnamõjud, rahvastiku muutused.
- **Matemaatika:** andmete kogumine ja analüüs, statistika ja visualiseerimine.
- **Kunstiained:** kultuuripärandi mõtestamine, visuaalse info kasutamine ajaloo ja geograafias.

5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppe kavandamisel ja korraldamisel lähtutakse riikliku õppekava üldosast ning sotsiaalainete valdkonna alusväärtustest ja õpitulemustest. Õpe on üles ehitatud õpilase aktiivset osalust ja mõtestatud õppimist toetavalt. Eelistatakse arutlevaid,

uurimuslikke ja koostõiseid meetodeid, mis aitavad kujundada sotsiaalset ja kodanikupädevust, enesemääratluspädevust ning väärtuspädevust.

Õppeprotsessis lõimitakse omavahel sotsiaalsed (ajalugu, ühiskonnaõpetus, inimeseõpetus) ning võimalusel teised õppevaldkonnad (nt keeleõpe, loodusained, kunst). Olulisel kohal on eluliste seoste loomine, kriitiline mõtlemine, väärtusarutelud ning õppija eneseanalüüs. Õppetöös kasutatakse mitmekesiseid materjale, kaasa arvatud allikaid, meediat ja digivahendeid. Õppe kavandamisel arvestatakse õpilaste individuaalseid vajadusi, huve ja võimekust.

Õppetegevustesse on võimalik kaasata külalislektorid, valdkonna spetsialistid ning õppereisid ja muuseumikülastused, mis toetavad sotsiaalainete õpitulemuste saavutamist.

- 1) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arengutega, võetakse arvesse kohalikku eripära, muutusi ühiskonnas ja maailmas ning seostatakse neid omavahel;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus oleks mõõdukas, jaotuks õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätaks piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks, õpilast suunatakse oma õppimist mõtestama ja kavandama ning õpikoormust jagama;
- 3) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 4) võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmaõpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, mõtestatakse ja analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid, võtma vastutust oma õppimise eest;
- 5) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse ja juhtimisse, pakutakse võimalusi analüüsida ja mõtestada õppeprotsessi nii enda õppimise ja õpistrateegiate kui ka õpetaja juhitud õppe korraldamise aspektist;

- 6) kavandatakse aega õpitava tähenduslikkuse, eesmärkide, õpitulemuste ning hindamiskriteeriumide mõtestamiseks ning eneserefleksiooniks, õpitakse andma ja vastu võtma tagasisidet;
- 7) rakendatakse uurivat, probleeme lahendavat ja teaduspõhist õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja analüüsi soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgset, tutvustatakse näiteid valdkonna teadussaavutustest ja aktuaalsetest probleemidest, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 8) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõiguse ja uurijaeetikaga;
- 9) võimaldatakse siduda õpet koolivälise, sh ühiskonnaeluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane ja õpilasele tähenduslik ning kujundaks õppija arusaama maailmas toimuvast, suutlikkust siduda kohalikku ja globaalset.

6. Hindamine

Hindamine gümnaasiumiastmes toetab õppija arengut teadliku ja reflekteeriva õppijana.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuste saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja - hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise

kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

- Arutluste, juhtumianalüüside, loominguliste tööde ja projektülesannete puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.
- Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui tulemust, probleemide märkamise ja analüüsi oskust, suutlikkust rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioonis.
- Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide- ja kohanime, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.
- Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme.
- Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Kasutatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, rõhutades argumenteerimisoskust, allikate kriitilist kasutamist, analüüsivõimet ja väärtushinnangute kujunemist.

Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Kujundav hindamine toetab pidevat tagasisidet, enesehindamist ja arutelu individuaalse arengu üle. Õpilane osaleb hindamiskriteeriumide loomises ja reflekteerib oma õppimist.

Kokkuvõttev hindamine põhineb õpitulemustel ning hindab teadmisi, oskusi ja hoiakuid

6.1. Teavitamine hinnatavatest töödest

- Õpilasi teavitatakse hinnatavatest töödest õppeperioodi alguses, kui tutvustatakse kursuse ülesehitust, eesmärgi ja hindamiskriteeriume.
- Iga hinnatava töö kohta (nt test, kontrolltöö, arutlus, projekt, esitlused) antakse õpilastele kirjalik või suuline info vähemalt üks nädal ette – sh töö sisu, hindamiskriteeriumid ja töö maht.

6.2. Järelvastamine ja täiendav võimalus hindele

- Kui õpilane ei saa mõjuval põhjusel hinnatavat tööd teha, on tal õigus sooritada see järel õpetajaga kokkulepitud ajal, üldjuhul kuni kümme (10) õppepäeva pärast töö esmast kuupäeva.
- Kui töö sooritus ebaõnnestub (hinne „1“ või „2“), võimaldatakse täiendavat sooritust või parandamist õpetaja määratud tingimustel ja tähtajaks.
- Järeltöö vorm (kirjalik/suuline/alternatiivne) lepatakse kokku lähtuvalt töö iseloomust ja õpitulemustest.
- Õpilane peab olema iseseisvalt vastutav selle eest, et järelvastamise aeg ja vorm õpetajaga kokku leppida.

7. Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Õppekeskkond peab soodustama kriitilist mõtlemist, loovat tegutsemist ja väärtuspõhist arutelu. Oluline roll on ka mitmekesistel õppematerjalidel, digitaalsetel platvormidel ja koostööl kogukonnaga (sh muuseumid, kohalik omavalitsus, kodanikuühendused). Õpe toimub nii klassiruumis, veebiõppes kui ka välitegevustena.

TAG võimaldab viia õpet läbi ruumides, kus on loodud kõik võimalused kaasaegseks õppeks.

TARTU ANNELINNA GÜMNAASIUMI AJALOO AINEKAVA

Ajalooõpe gümnaasiumis arendab oskust näha ajaloolisi seoseid, argumenteerida ja esitada põhjendatud seisukohti ning kasutada teadmisi teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ühiskonnas orienteerumiseks.

ÕPPEAINE KIRJELDUS

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ning ajalookeskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, võõrvallutustega kaasnenud mõju erinevatel ajaperioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning inimsusevastaseid kuritegusid. Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonda, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist, ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi, lähtudes mitmeperspektiivsuse põhimõttest, mis tähendab erinevate vaatenurkadega arvestamist.

Gümnaasiumi ajaloo õppesisu korraldamise üle otsustatakse kooli õppekavas. Tartu Annelinna Gümnaasiumis on gümnaasiumi ajalooõpe korraldatud kursuste kaupa: 10. klass - üldajalugu, 11. klass - Eesti ajalugu, 12. klass - lähiajalugu.

Gümnaasiumi ajalooõpetuses tähtsustatakse probleemikeskset käsitlust, analüüsides hinnanguid ja tõlgendusi erinevast seisukohast lähtudes. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ning ajalooürija seisukohast, kujundatakse kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse, võrreldakse ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikais ning hinnatakse allikate usaldusväärsust. Avatud arutelu käigus tuleks analüüsida klassis esilekerkivaid küsimusi, arvamusi ja seisukohti, sh tundlikke ja vastuolulisi teemasid, mis on põhjustatud oluliste väärtuste ja huvide konfliktist või nende aluseks olevate faktide või väidete vaidlustamisest. Tundlike ja vastuoluliste teemade käsitlemine ajalooõpetuses eeldab erinevate seisukohtade ärakuulamist ja nende üle arutamist; mitmeperspektiivne ajalooõpe lubab käsitada tundlikke ajalooteemasid laiemas võrdlevas kontekstis ja eri osapoolte seisukohast või rollist lähtudes. Ajaloosündmuste mitmetahulise käsitlemise kaudu on võimalik vältida mineviku vastasseisude ülekannet praegustele grupiidentiteetidele.

Tartu Annelinna Gümnaasiumis õpivad erineva kultuurilise taustaga ja erineva emakeelega õpilased. Ajalooõpetus arvestab õpilaste kultuurilise taustaga, suhestades õppeprotsessi õpilaste ajalookultuuriga. Kultuuritundlik ajalooõpetus tähendab ajalooteemade mitmeperspektiivset käsitlemist ja erinevate ajalookogemuste arvestamist, kuid samas tuleb vältida relativismi, st kõigi vaatenurkade võrdselt asjakohaseks tunnistamist. Erinevate vaatenurkade võrdlemisel saab toetuda üldhumanistlikele väärtustele ja ajalooteaduslikele põhimõtetele (tõenduspõhisus, allikakriitilisus jms).

Ajalooõpetuses väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust, sh kujundatakse mõistmist, et mitmekesisus on ühiskonna rikkus ja arengu tingimus. Teadvustatakse õppija rolli kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana. Ajalooõpetus toetab õppija enesemääratluse kujunemist, aga ka võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes.

Õppijat suunatakse uurimise, arutluse ning analüüsi kaudu looma seoseid ja tegema järeldusi, kujundama isiklikku suhtumist ning põhjendama seda argumenteeritult. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks käsitletakse erinevaid allikaid jt õppetekste, mis annavad ajaloosündmustele hinnangu erinevast seisukohast lähtudes. Ajalooprobleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb

rahvuslik ja kultuuriidentiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, eri inimesed ning paigad. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujuneb õpilasel järk-järgult arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade käsitlemine erinevatest aspektidest lähtudes.

KOOLIASTME LÕPUKS TAOTLETAVAD TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD

Õpilane:

- 1) analüüsib ajalooperioodide iseloomulikke tunnuseid, vaimulaadi ja erinevuste põhjusi, mõistab ja analüüsib ajaloolise arengu jätkuvust ja muutuste põhjusi, mõistab minevikus elanud inimeste elu ajaloolises kontekstis ning üksiksiku valikute ja otsuste tähtsust inimkonna ajaloo kujundamisel;
- 2) analüüsib Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis ning mõistab vastastikuseid seoseid;
- 3) mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna kujunemise ajaloolist tausta, tunneb ära mineviku mõjutusi;
- 4) mõistab, et inimeste eluviisi, väärtushinnanguid ja ühiskonnaelu mõjutavad religioon ja ideoloogiad, mõistab teaduse ning kultuuri arengu ja tehnoloogiliste muutuste mõju ühiskonnale ja nende vastastikuseid seoseid;
- 5) mõistab suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastutel, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- 6) analüüsib demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 7) mõistab ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ja tagajärgi, analüüsib kriitiliselt infot, eristab fakti arvamusest;
- 8) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust;
- 9) mõtestab enda rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja kultuuri rolli enesemääratlemises;

10)mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju.

Kursuste jaotus ja õpetamise järjekord

1. Õppeaasta (10. klass)

Üldajalugu

Eesmärk: Anda ajalooline kronoloogiline baas, ülevaade maailma tsivilisatsioonide ja Lääne tsivilisatsiooni kujunemisest. Samuti arendada oskust kasutada allikaid ja mõista ajaloolisi mõisteid.

2. Õppeaasta (11. klass)

Eesti ajalugu I: Inimasustuse tekkimisest kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni

Eesti ajalugu II: **16. / 17. sajandi vahetusest kuni 19. sajandi lõpuni**

Eesmärk: Eesti ajaloo õpetamise eesmärk on kujundada arusaam eesti rahva ja Eesti riigi ajaloolisest kujunemisest Euroopa ja maailma ajaloo taustal. Õpe toetab rahvusliku identiteedi ja ajaloolise mälu arengut, arendab kriitilist mõtlemist ning aitab mõista ajaloo mõju tänapäeva ühiskonnale ja Eesti tulevikule.

3. Õppeaasta (12. klass)

Lähiajalugu I: Eesti ja maailm 20.sajandi esimesel poolel

Lähiajalugu II: Eesti ja maailm 20.sajandi teisel poolel

Lähiajalugu III: 20.sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm

Eesmärk: Lähiajaloo õpetamise eesmärk gümnaasiumis on aidata õpilastel mõista 20. sajandi teise poole ja 21. sajandi alguse maailmas ja Eestis toimunud olulisi poliitilisi, ühiskondlikke, majanduslikke ja kultuurilisi muutusi ning nende mõju tänapäeva ühiskonnale. Õpe toetab kriitilise ajalootaju, allikakriitilise mõtlemise ning kodanikuteadlikkuse arengut.

Õppevorm:

Kursuseid õpetatakse **üksikkursustena** **kronoloogilises järjekorras**. Igal kursusel on oma **keskne temaatika**, kuid kursused on omavahel **lõimitud sisuliselt ja metoodiliselt**.

Võimalusel kasutatakse **projektipõhist ja probleemiõpet**, eriti Eesti ajaloo ja lähiajaloo kursustes.

Lõiming põhimõtted:

Kursuste vaheline lõiming:

Eesti ajaloo kursustes tuuakse sisse paralleelid maailmas toimuvaga (nt revolutsioonid, maailmasõjad, industrialiseerimine). Lähiajaloo kursuses seostatakse varasemate kursuste teadmisi ja rõhutatakse **ajaloo korduvust, järjepidevust ja muutust**.

Aineülene lõiming:

Geograafia: ajaloolise ruumi ja keskkonna tajumine.

Eesti keel ja kirjandus: ajaloolise mälu, mälestustekirjanduse ja isikulugude kasutamine.

Filosoofia ja ühiskonnaõpetus: ideoloogiate, väärtuste ja inimõiguste areng.

Kunst ja muusika: kultuuriloo kaudu ajastutaju toetamine.

Digipädevus ja meediapädevus: allikakriitika, infootsing ja valeinfo tuvastamine.

Hindamine

Õppeprotsessi käigus viiakse läbi diagnostiline hindamine, mille käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, võimalikud ainealased väärarusaamad ning õpiraskused. Saadud teavet kasutab õpetaja õppetöö kavandamisel, et toetada õpilase arengut vastavalt tema vajadustele.

Õppe käigus kasutatakse kujundavat hindamist, mille kaudu õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma teadmiste, oskuste ja hoiakute arengu kohta. Kujundava hindamise eesmärk on aidata õpilasel mõista oma tugevusi ja arenguvajadusi ning seada uusi õpieesmärke.

Kursusehinne kujuneb õpilase teadmiste, oskuste ja hoiakute arengu põhjal, arvestades kogu õppeperioodi jooksul saadud tulemusi ja õpilase järjekindlust õppetöös.

Hindamise põhimõtteid ja kriteeriume tutvustab õpetaja iga kursuse algul.

Kooliastme hinne kujuneb 6 kursuse hinde tulemusena.

Kokkuvõtva hindega hinnatakse:

- **Kirjalikud tööd:** kontrolltööd, tunnikontrollid, testid, arutelud, esseed, allikaanalüüsid, mõistekaardid jm.
- **Suulised tööd:** suulised vastamised, arutelud, ettekanded, väitlused, rühmatööd jm.
- **Loomingulised ja praktilised tööd:** projektid, plakatid, esitlused, rollimängud, situatsioonide lahendused jm.
- **Iseseisvad tööd:** koduülesanded, juhtumianalüüsid, esitlused jm.
- **Koostöised tegevused:** rühmatööd, ühisanalüüsid, klassiarutelud jm.

Hindamisel arvestatakse nii töö sisu, mõtlemisoskust, faktiteadmisi kui ka suhtlemis- ja argumenteerimisoskust.

Hinnatakse numbriliste hinnetega 0-5 (vt TAGi Gümnaasiumi õppekava §3)

“ 5”(väga hea): Õpilane on saavutanud kõik õpitulemused täielikult ja mõnes osas isegi ületanud neid.

” 4 “(hea): Õpilane on saavutanud enamiku õpitulemustest, kuid esineb väiksemaid ebatäpsusi.

“3”(rahuldav): Õpilane on saavutanud põhilised õpitulemused, kuid esineb puudusi ja vigu.

“2” (puudulik): Õpitulemused on ebatäielikud ja olulised osad on puudu.

“1” (nõrk): Õpitulemusi peaaegu ei ole saavutatud ja areng puudub.

Kirjalike tööde hindamisel kasutatakse punktiarvestust: **hinne 5** – 90–100%, **hinne 4** – 75–89%, **hinne 3** – 50–74%, **hinne 2** – 20–49%, **hinne 1** – 0–19%. Kui õpetaja ei ole teisiti teatanud, lähtutakse neist piiridest.

Rahuldava kursusehinde saamiseks on õpilasel vaja saavutada põhilised õpitulemused.

Silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel võib arvestada õppetegevuse osana ning kursusehinnet positiivselt mõjutava tegurina, mis võimaldab, vastavalt õpetaja otsusele, vabastada õpilane ühest arvestuslikust tööst.

ÜLDAJALUGU

1. Vanaaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;
- 2) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;
- 3) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi toimimise põhimõtteid,
- 4) näitab kaardil Kreeka linnriike;

- 5) tunneb ning võrdleb Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid
- 6) näitab kaardil Rooma riigi laienemist;
- 7) iseloomustab näidete abil antiikkultuuri saavutusi;
- 8) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- 9) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval,
- 10) toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel.

Õppesisu

- Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena.

Hellenid ja barbarid: hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu.

Kreeka kultuur: mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud.

- Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur.
- Rooma riigi teke. Rooma vabariik ja selle korraldus. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma.

Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst.

- Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks.
- Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.

2. Keskaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;
- 2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- 3) teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond;
- 4) iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;
- 5) iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;
- 6) teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- 7) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust.

Õppesisu

- Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus.
- Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke.
- Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine.
- Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan.
- Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus. Ristsõjad.
- Ülikoolid ja skolastika.

3. Uusaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- 2) näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;
- 3) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;
- 4) teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- 5) iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- 6) tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal.

Õppesisu

- Uue maailmapildi kujunemine: renessanss ja humanism, maadeavastuste mõjud ning tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon.
- Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine.
- Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale: valgustus. Viini kongress. Rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke.
- Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna tunnused. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.

EESTI AJALUGU I

(Inimasustuse tekkimisest kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)

1. Esiaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode; mõistab muististe kui ajalooallikate eripära;
- 2) kirjeldab inimeste eluolu ja toob näiteid inimeste tegevusaladest ja nende muutustest esiajal;
- 3) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- 4) kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul.

Õppesisu

Jääaeg ja selle taandumine. Inimasustuse algus Euraasia põhjaosas. Muinasaja allikad ja nende uurimine. Kiviaja arheoloogilised kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõorkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused. Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud. Muinasusund ning ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

2. Keskaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib Balti ristosõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- 2) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- 3) analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;
- 4) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ning majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;
- 5) kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevusest.

Õppesisu

Muistne vabadusvõitlus: Balti ristosõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulg. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana. Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed. Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas. Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid.

3. Üleminekuaeg keskajast uusaega

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) kirjeldab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- 2) selgitab allikate alusel Liivi sõja eellugu, kulgu ja tulemusi;
- 3) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- 4) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;

Õppesisu

Tugeva keskvvõimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis. Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus. Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, kulg ja tulemused. Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon. Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

Eesti ajalugu II

(16. / 17. sajandi vahetusest kuni 19. sajandi lõpuni)

4. Rootsi aeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- 2) iseloomustab allikate ja teabetekstide põhjal Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal;
- 3) kirjeldab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;
- 4) mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval.

Õppesisu

Rootsi suurriigi ajastu. 13 Rootsi keskvvõim ja baltisaksa aadel. Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus. Vaimuelu ja kultuur: luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

5. Eesti 18. sajandil

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;
- 2) iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;
- 3) analüüsib Euroopa valgustusideede mõju Eesti vaimuelule.

Õppesisu

Põhjasõda: Põhjasõja põhjused, kulg ja tulemused. Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule. Balti erikord: Vene keskvoim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord. Vaimuelu 18. sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus

6. Eesti 19. sajandil

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- 2) mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- 3) iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- 4) teab, mis olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid; 5. iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega.

Õppesisu

Moderniseeruv Euroopa: industriaalühiskonna kujunemine, rahvuslik liikumine. Venemaa 19. sajandil ja 20. sajandi algul. Talurahva vabanemine: pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude päriseksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus. Ärkamisaeg: eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel. Moderniseeruv Eesti: majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

LÄHIAJALUGU

1. Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel. Maailm Esimese maailmasõja eel

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 2) teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- 3) tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- 4) iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju.

Õppesisu

Suurriikide arengujooned: poliitiliste süsteemide erinevused, Venemaa. Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja proteksionism. Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed.

2. Esimene maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;
- 2) analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- 3) analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- 4) teab Eesti Vabadussõja tähtsamaid sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel; 5) mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu, Päästekomitee, iseseisvusmanifest;
- 6) teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid. Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit. Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.

3. Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib ning võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- 2) iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- 3) analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ning 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, vabadussõjalased;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted. Demokraatia laienemine. Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss. Autoritarism, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism. Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripära ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled. Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

4. Teine maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;

- 2) kirjeldab sõjategevust kaardi järgi;
- 3) teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- 4) analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;
- 5) teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares ja Otto Tief, ning iseloomustab nende tegevust;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Anšluss, Müncheni konverents, MRP, baaside leping, okupatsioon, Suvesõda, Atlandi harta, ÜRO, Talvesõda.

Õppesisu

Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk. Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike lääneriikide lepituspoliitika nurjumine. Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ning selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsi tähtsus. Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamaid lahingud (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant). Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ning ideoloogilisele arengule. Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.

Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel.

5. Külma sõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab avaldumisvorme;
- 2) analüüsib külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;

- 3) teab, kes olid Harry Truman, John Fitzgerald Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro ja Konrad Adenauer, ning iseloomustab nende tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, NATO, VLO, võidurelvastumine, raudne eesriie.

Õppesisu

Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, liidud. Kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid. Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis. Lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted.

6. Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 2) teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- 3) teab, kes oli Robert Schumann, ning iseloomustab tema tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE.

Õppesisu

USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon.

7. NSVL ja kommunistlik süsteem

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja erinevaid arenguetappe;
- 2) iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;
- 3) analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;
- 4) analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Kabin, Aleksander Dubček ja Lech Walesa, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Kommunistliku süsteemi kujunemine. Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus. Kommunistlik Hiina. NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted väliseestlastega

8. Maailm sajandivahetusel

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;
- 3) analüüsib jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist;
- 4) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;
- 5) selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;

- 6) teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatsšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress.

Õppesisu

Majanduslikud ja poliitilised reformid NSVLis. NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Berliini müüri langemine. Külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine. USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas. Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine. Uued pingekolled: Balkani kriis.

Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm

9. Eluolu ja kultuur

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) arutleb inimeste igapäevaelu valikute üle demokraatlikes ja totalitaarsetes ühiskondades;
- 2) toob näiteid solidaarsusliikumistest ning kirjeldab nende mõju ühiskonnale;
- 3) teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning iseloomustab nende rakendumist igapäevaelus;
- 4) toob näiteid kultuurielust ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega.

Õppesisu

Ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, kodanikuõiguste liikumised, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja

ideoloogiate avaldumine kultuuris. Muutused eluolus: naiste emantsipatsioon, sport, mood, massikultuur, kodumasinad. Teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti, internet, kosmoseajastu. Kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: kunst, kirjandus, arhitektuur, muusika. Mitmekultuurilisuse kontseptsioon. Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.

10.Sõja ja rahu küsimus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;
- 2) analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- 3) teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism.

Õppesisu

Suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht. Rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO. Uue maailmakorra loomise katsed. Konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel. Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

11.Inimsusevastased kuriteod

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab, mis arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;
- 2) mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- 3) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG.

Õppesisu

Massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured. Koonduslaagrid, GULAG. Küüditamised. Natsismikuriteod. Kommunismikuriteod. Genotsiid, etnilised puhastused. Inimsusevastased kuriteod Eestis.

12. Muu maailm

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle lagunemise põhjusi ja tagajärgi;
- 2) 2) analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu.

Õppesisu

Koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed. Uute vastasseisude kujunemine, terrorism. Islamimaailma aktiveerumine ja vastuolud läänega.

TARTU ANNELINNA GÜMNAASIUMI ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetus peab olema vastavuses tänapäeva sotsiaalteaduste arengu ja ühiskonna vajadustega. Õpilased omandavad sotsiaalse kirjaoskuse, s.o teadmised, oskused ja hoiakud, mida on vaja, et tulla vastutustundlikult toime muutuvas ning mitmekultuurilises keskkonnas.

ÕPPEAINE KIRJELDUS

Õppeaine eesmärk on luua eeldused, et kujuneks aktiivne, kompetentne ja vastutustundlik kodanik, kes suudab kohaneda muutustega, oskab ennast arenguga suhestada, oma kodanikupositsiooni kujundada, võtab vastutuse oma otsuste eest ning on avatud uutele ideedele ja elukestvale õppimisele. Õppeaine omandamisega valmistuvad õpilased toimima teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Ühiskonnaõpetuse kaks kursust koosnevad viiest teemavaldkonnast: ühiskond ja selle areng; riik ja poliitika demokraatlikus ühiskonnas; majanduse toimimine; üleilmastumine, jätkusuutlik areng; kommunikatsioon ja infopädevus.

Riigi ja demokraatliku riigivalitsemise teemavaldkonnas käsitletakse riigi funktsioone ja demokraatliku valitsemise põhimõtteid.

Ühiskonna ja selle arengu teemavaldkonnas käsitletakse ühiskonna toimimist ning kodaniku võimalusi ja vastutust.

Majandust käsitlev teemavaldkond valmistab noori ette majanduselus osalemiseks, sh hindama realistlikult oma ressursse, toimima rahatargalt; aitab kujundada noorte valmisolekut erinevateks karjäärivalikuteks.

Rahvusvahelise suhtluse, üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu käsitlemisel laiendavad õpilased oma teadmisi rahvusvahelistest organisatsioonidest ja globaalsetest väljakutsetest. Eesmärk on õppida nägema, kuidas saab igaüks muuta maailma turvalisemaks ja humansemaks.

Kommunikatsioon ja infopädevus teemavaldkond arendab õppijas harjumust jälgida mitmekülgset meediasisu, õppides tarbitavat kriitiliselt hindama nii, et õpilane oskab vahet teha erinevat tüüpi meediasisul.

Ühiskonnaõpetus kujundab õpilastes järgmisi väärtusi ja hoiakuid: seaduslikkus ja isiklik vastutus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, intellektuaalomandi väärtustamine, salliv suhtumine erinevustesse, lugupidav suhtumine erinevatesse kultuuridesse, säästev eluviis ning orienteeritus elukestvale õppele, eelarvamuste, sh rassismi ja ksenofoobia taunimine.

Ühiskonnaõpetuse ainekavaga tähtsustatakse ka praktilist õpet.

Ühiskonnaõpetuse kahe kursuse jooksul peab õppija osalema vähemalt 20 tunni ulatuses praktilises tegevuses, kus õpilane peab ise kavandama, tegutsema ja otsuseid langetama.

Praktiliste tegevustena võib läbi viia õppeprojekte, korraldada klassi- või kooliüritusi, osaleda vabatahtliku töös, osaleda kogukonna tegevuses vms. Õppija praktilise tegevuse tagasidestamine ja enda arengu hindamine toimub praktikapäeviku täitmise kaudu. Praktikapäeviku täitmise korra/vormi määrab õpetaja. Õppija esitab päeviku õpetajale tagasisidestamiseks vähemalt üks kord õppeaastas.

Ühiskonnaõpetuses **lõimuvad** teiste sotsiaalainete teadmised, oskused ja väärtushinnangud ning eelmistes kooliastmetes õpitu, ühtlasi süvenevad teooria õppimise ja praktilise tegevuse kaudu varem omandatud teadmised ühiskonnast. Õpitavat käsitletakse nii, et ühelt poolt omandavad õpilased tervikpildi vastastikku seotud sootsiumist, kuid teiselt poolt oskavad sotsiaalsest kontekstist tulenevalt alati hinnata oma positsiooni ja valikuid.

Õppematerjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja igapäevaeluga seostatult. Suurt tähelepanu pööratakse õpilastes aine vastu huvi äratamisele, õpimotivatsiooni kujundamisele. Õppes rakendatakse aktiivõppemeetodeid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, uurimisprojektid ning kaasalöömine kodanikualgatuslikes ettevõtmistes. Olulised on uurimuslikud õpivõtted, millega õpilased omandavad

probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja tegemise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused. Aine omandamisele aitavad kaasa õppekäigud, ekskursioonid, kohtumised erinevate inimestega jms. Õppekirjandusele lisaks kasutatakse erinevaid materjale ja teabetekste, dokumente, elektroonilisi andmebaase, õppefilme jms.

KOOLIASTME LÕPUKS TAOTLETAVAD TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD

Õpilane:

- 1) tunneb riigivorme ja riigi ülesandeid, väärtustab ja järgib demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi, kaitseb oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi;
- 2) tunneb nüüdisühiskonna ülesehitust ja ühiskonnaelu valdkondi: majandus, õigus, sotsiaalelu, kultuur, haridus, kommunikatsioon;
- 3) on aktiivne kodanik ja suhestab ennast ühiskonna arenguga, osaleb aktiivselt ja vastutustundlikult ühiskonnaelus, sh kodanikualgatusprojektides koostöös kogukonna, avaliku sektori ja teiste partneritega;
- 4) mõistab majanduse toimimise põhialuseid ning tarbija ja ettevõtja rolli, huve ja õigusi ühiskonnas, analüüsib enda majanduskäitumist; järgib majandusliku mõtlemise põhialuseid tarbijana; mõistab ettevõtluse kui ühiskonna toimimise põhilise alustala rolli ühiskonnas väärtuse loojana, tööandjana, riigi rikkuse tagajana, peamise maksumaksjana ja ühiskonnaelu mõjutajana;
- 5) mõistab riikidevahelise poliitilise, majandusliku ning kultuurisuhtluse põhimõtteid, sise- ja välispoliitilisi toimetehhanisme, tunneb tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja Eesti osa nendes;
- 6) leiab, hindab, süstematiseerib ja kasutab infot kriitiliselt, loob uut teavet, arvestab autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitsega, oskab leida ja kasutada õigustekste.

HINDAMINE

Õppeprotsessi käigus viiakse läbi diagnostiline hindamine, mille käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, võimalikud ainealased väärarusaamad ning õpiraskused. Saadud teavet kasutab õpetaja õppetöö kavandamisel, et toetada õpilase arengut vastavalt tema vajadustele.

Õppe käigus kasutatakse kujundavat hindamist, mille kaudu õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma teadmiste, oskuste ja hoiakute arengu kohta. Kujundava hindamise eesmärk on aidata õpilasel mõista oma tugevusi ja arenguvajadusi ning seada uusi õpieesmärke.

Kursusehinne kujuneb õpilase teadmiste, oskuste ja hoiakute arengu põhjal, arvestades kogu õppeperioodi jooksul saadud tulemusi ja õpilase järjekindlust õppetöös.

Hindamise põhimõtteid ja kriteeriume tutvustab õpetaja iga kursuse algul.

Kooliastme hinne kujuneb 2 kursuse hinde tulemusena.

Kokkuvõtva hindega hinnatakse:

- **kirjalikud tööd:** kontrolltööd, tunnikontrollid, testid, arutelud, esseed, allikaanalüüsid, mõistekaardid jm;
- **suulised tööd:** suulised vastamised, arutelud, ettekanded, väitlused, rühmatööd jm;
- **loomingulised ja praktilised tööd:** projektid, plakatid, esitlused, rollimängud, situatsioonide lahendused jm;
- **kogukonna praktikas osalemine;**
- **iseseisvad tööd:** koduülesanded, juhtumianalüüsid, esitlused jm;
- **koostöised tegevused:** rühmatööd, ühisanalüüsid, klassiarutelud jm.

Hindamisel arvestatakse nii töö sisu, mõtlemisoskust, faktiteadmisi kui ka suhtlemis- ja argumenteerimisoskust.

Hinnatakse numbriliste hinnetega 0-5 (vt TAGi Gümnaasiumi õppekava §3):

“5”(väga hea): Õpilane on saavutanud kõik õpitulemused täielikult ja mõnes osas isegi ületanud neid.

“4”(hea): Õpilane on saavutanud enamiku õpitulemustest, kuid esineb väiksemaid ebatäpsusi.

“3”(rahuldav): Õpilane on saavutanud põhilised õpitulemused, kuid esineb puudusi ja vigu.

“2”(puudulik): Õpitulemused on ebatäielikud ja olulised osad on puudu.

“1”(nõrk): Õpitulemusi peaaegu ei ole saavutatud ja areng puudub.

Kirjalike tööde hindamisel kasutatakse punktiarvestust: **hinne 5** – 90–100%, **hinne 4** – 75–89%, **hinne 3** – 50–74%, **hinne 2** – 20–49%, **hinne 1** – 0–19%.

Kui õpetaja ei ole teisiti teatanud, lähtutakse neist piiridest.

Rahuldava kursusehinde saamiseks on õpilasel vaja saavutada põhilised õpitulemused.

Silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel võib arvestada õppetegevuse osana ning kursusehinnet positiivselt mõjutava tegurina, mis võimaldab, vastavalt õpetaja otsusele, vabastada õpilane ühest arvestuslikust tööst.

I Kursus

Kommunikatsioon, infopädevus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab teabe edastamise erinevaid võimalusi ja mõju;

- 2) oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset;
- 3) oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.

Märksõnad ja mõisted

ajakirjanduseetika; demagoogia, propaganda, vandenõuteooriad, valeinfo ja selle liigid; infosõda; stereotüübid ja sildistamine; sõnavabadus ja vaenukõne

Ühiskond ja selle areng

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab näidete kaudu erinevate ühiskonnaelu valdkondade toimimist ja omavahelisi seoseid;
- 2) hindab adekvaatselt oma eneseteostusvõimalusi ühiskonnas, töö- ja eraelus ning on valmis neid ellu viima;
- 3) teab oma võimalusi tööturul ja arvestab nendega valikute tegemisel; mõistab elukestva õppe olemust ja vajadust;
- 4) mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust;
- 5) analüüsib näidete põhjal kodanikuaktiivsuse mõju kogukonnale või ühiskonnale;
- 6) mõistab Eesti ühiskonna mitmekesisust, arvestab erinevaid arusaamu;
- 7) mõistab indiviidi võimalusi maailmakodanikuna ja selle tähendust.

Märksõnad ja mõisted

- Ühiskonna olemus: Erinevad ühiskonnatüübid (*mõisted: põllumajandusühiskond; tööstusühiskond; teenindus-ja infoühiskond; modernne ja postmodernne ühiskond, võrgustikuühiskond, heaoluühiskond*).
- Ühiskonna kolm sektorit (*mõisted: avalik sektor, erasektor; vabakond*).
- Ühiskonnarühmad (*mõisted: eliit, mass, pluralism*).
- Kihistumine: (*mõisted: sotsiaalne mobiilsus; sotsiaalne tõrjutus; sotsiaalne õiglus; sotsiaalne sidusus, vaesus, ilmajäätus*).
- Kollektiivne identiteet.

Riik ja demokraatlik riigivalitsemine

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab riigi toimimise põhimõtteid ja ülesandeid;
- 2) tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi ning järgib neid, märkab inim ja kodanikuõiguste alaseid väljakutseid ühiskonnas ja reageerib nendele oma võimaluste piires;
- 3) mõistab inimeste õigust individuaalsetele, kultuurilistele ja maailmavaatelistele erinevustele, kui need ei ole inimsusevastased;
- 3) teab valimiste üldisi põhimõtteid, mõistab valimiste tähtsust ühiskonnas ja enda vastutust valijana;
- 4) eristab demokraatlikku ja mittedemokraatlikku otsustusprotsessi nii ühiskonnas kui ka kogukonnas; selgitab näidete põhjal konsensus, kompromissi ja enamushääletuse erinevust;
- 5) oskab kaitsta oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele.

Märksõnad ja mõisted

- Põhiideoloogiad (*mõisted: liberalism, sotsialism, konservatism, rahvuslus, roheline maailmavaade*)

- Riik kui institutsioon; riigikorralduse tüübid (*mõisted: unitaarriik, föderatsioon, konföderatsioon*).
- Võimu iseloom: demokraatlikud režiimid, hübriidrežiimid ja autoritaarsed režiimid (*mõisted: liberaalne riik; autoritaarne riik, totalitaarne riik*).
- Riigivalitsemise vormid (*mõisted: vabariik - parlamentaarne ja presidentaalne; monarhia - konstitutsiooniline ja absoluutne; õhuke riik vs sügav riik*).
- Inimõigused, kodanikuõigused
- Valimised: (*mõisted: majoritaarne ja proportsionaalne valimissüsteem; valimiskampaania, valimisreklaam; mandaat, valimisringkond, valimisnimekirjad (avatud/suletud; "triibulised" nimekirjad); tsensus/valimiskünnis*)
- Võimude lahususe ja tasakaalustatuse printsiip (*mõisted: seadusandlik võim; täidesaatev võim; kohtuvõim*).
- Põhiseaduslikud institutsioonid
- Õigusriigi toimimine: (*mõisted: põhiseadus, seadus, määrus, korraldus ja direktiiv*)
- Poliitika kujundamine: (*mõisted: koalitsioonileping, arengukavad, strateegiad, huvirühmad, kaasamine*)
- Kodanikuportaalid: (*mõisted: e-riik; eID privaatsus; ID-kaart, digiallkiri, digitaalne identiteet, parool, PIN-kood, mobiil-ID, smart-ID, e-teenus, Eesti.ee, küberjulgeolek*)
- Huvikaitse: (*mõisted: referendum, rahvaalgatus, eelnõu, arupärimine; meeleavaldus/pikett, marss, märgukiri/petitsioon, streik, ametiühing, tarbimisboikott, meediakampaania, ühiskonnakriitika*)

II kursus

Majanduse toimimine

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab majandusliku mõtlemise põhialuseid ning ettevõtja ja tarbija huve ja õigusi ühiskonnas;
- 2) tunneb riigi eelarve- ja maksupoliitika põhimõtteid, nende mõju üksikisikule ja ühiskonnale;
- 3) väärtustab maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse;
- 4) väärtustab säästva majanduse põhimõtteid;
- 5) väärtustab sotsiaalse ettevõtluse ja õiglase kaubanduse põhimõtteid, mõistab üksikisiku tarbimisvalikute mõju nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil;
- 6) planeerib oma majanduskäitumist ja teeb otsuseid vastutustundlikult;
- 7) mõistab töösuhteid, väärtustab vastutustundlikku käitumist töötaja ja tööandjana;
- 8) teab, et intellektuaalse omand on seadusega kaitstud.

Märksõnad ja mõisted

- Makromajanduse põhinäitajad ja majanduse tsüklilisus: *(mõisted: ressurss, majandussüsteemid, sisemajanduse kogutoodang (SKP), eelarve tasakaal, inflatsioon, deflatsioon, import-eksport, riigi välisvõlg, buum, kapital, konkurents, monopol, kartell, turutõrked, tootlikkus).*
- Riigi ja Euroopa Liidu roll majanduselu edendamises; *(mõisted: prioriteet, eelarvepoliitika, rahapoliitika, keskpank, pangandus, kurss, EURIBOR, tollid, kvoodid, standardid, vabakaubandus, ühisturg, tolliliit, tasaareng).*
- Eesti riigi eelarve ja maksusüsteem. *(mõisted: riigieelarve, üksikisiku tulumaks, sotsiaalmaks, käibemaks, ettevõtete tulumaks, aktsiisid; maamaks, kohalikud maksud, tollimaks, maksudeklaratsioon).*
- Ettevõtlusega alustamine. *(mõisted: kapital, investor, AS/OÜ, äriplaan, kasum, kahjum, pankrot, innovatsioon, idufirma, start-up, loomemajandus, sotsiaalne ettevõtlus, loomevargus/ plagiaat).*
- Tööturg. *(mõisted: tööhõive, ülalpeetav, tööpuudus, tööjõupuudus, tööhõivepoliitika, tööleping, ümbrikupalk, ametiühing, streik, palgalõhe, brutopalk, netopalk, alampalk).*

- Tarbimine. (mõisted: *tarbimisühiskond, ostukorv, esmatarbekaup, ringmajandus, taaskasutus, õiglane kaubandus (fair trade), "rohepesu", tarbijakaitse, tootemärgised, reklaam, sisuturundus*).
- Isiklik eelarve - säästmine, investeerimine ja laenamine: (mõisted: *sissetulekud, püsikulud, mugavuskulud, säästukonto, varaklassid, väärtpaber (aktsia, osak), börs, investering, investeerimisfond, pensionifond, tootlus, laen, võlg, intress, intressimäär, viivis, krediidi kulukuse määr, käendaja, maksehäire, inkasso, võlanõustaja*).

Üleilmastumine ja jätkusuutlik areng

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja nende tegevusvaldkondi;
- 2) toob näiteid vastastikuse abistamise põhimõtetest, sh rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu;
- 3) teab riikide majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö võimalusi, toob näiteid ja mõistab koostöö olulisust;
- 4) teab ja mõtestab aktuaalseid rahvusvahelisi sündmusi, sealhulgas kriisiolukordi;
- 5) analüüsib inimõiguste alaseid väljakutseid maailmas, sealhulgas väikerahvaste õigusi suurriikide koosseisus.

Märksõnad ja mõisted

- Globaalprobleemid/probleemid maailmapoliitika areenil - keskkonna- ja sotsiaalprobleemid. Riikidevaheline suhtlus: (mõisted: *diplomaatia, de jure, de facto*).
- Realism ja idealism kui vaated riikidevahelistele suhetele. (mõisted: *sõjategevus, sõjakuritegu, asümmeetriline sõda, infosõda, terrorism*).

- Rahvusvahelised organisatsioonid. (mõisted: Riikidevahelised koostööorganisatsioonid; hargmaised ettevõtted; valitsusvälised organisatsioonid. ÜRO ja selle allorganisatsioonid (UNESCO, WHO, jt), NATO, OECD, OSCE, Euroopa Nõukogu.).
- Vastastikuse abistamise põhimõtted. (mõisted: humanitaar-/ arenguabi, humanitaarkriis).

TARTU ANNELINNA GÜMNAASIUMI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA

ÕPPEAINE KIRJLEDUS

Inimeseõpetuse perekonnaõpetuse kursuses keskendutakse perekonnaelu psühholoogiale, sotsioloogiale, eetikale, perekonnaõigusele, majandamisele ja perekonna rollile ühiskonnas. Kursus toetab õpilase enesearengut, aitab mõtestada ja analüüsida oma rolli perekonnas, arendada vastutustunnet nii isiklikus kui ka ühiskonnavalus. Perekonnaõpetuse kursus kujundab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalse ja väärtuspädevuse arenemist. Õpilane õpib tundma ühiskonnas toimuvaid demograafilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja ajaloolisi protsesse ning nähtusi, mis mõjutavad pereelu struktuure ja protsesse. Õpe valitakse rõhuasetusega elulähedasele ainekäsitlesele, toetades õpilase arusaama õpitava vajalikkusest.

Gümnaasiumi inimeseõpetuse kursus keskendub paarisuhtele, perekonnaga seotud teemadele ning vanemlusele. Õpitakse, kuidas luua ja hoida toetavaid inimsuhteid. Oluline rõhk on perekonna väärtustamisel, enda rolli teadvustamisel suhetes ja tulevase lapsevanemana. Kujundatakse valmisolekut võtta vastutus oma suhete eest. Kursuse jooksul analüüsitakse ühiskonna mõju perekonnavalule.

Teistest õppeainetest on kursus seotud loodusainete ja teiste sotsiaalvaldkonna ainetega.

KOOLIASTME LÕPUKS TAOTLETAVAD TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD

- 1) mõistab, kuidas ühiskond mõjutab pereväärtusi, traditsioone, hoiakuid, sealhulgas laste kasvatamist ja suhtumist seksuaalsusesse, mõistab, kuidas on kooselu vormid ja perekonna roll aja jooksul muutunud;
- 2) mõistab inimese arengu võimalusi perekonnas, paarisuhtes ja lapsevanemana, võtab vastutuse oma rolli eest, arvestades teiste pereliikmetega;

- 3) teab, kuidas pereelu, sealhulgas abielu on õigusaktidega reguleeritud, oskab sellega igapäevaelus arvestada ja vajaduse korral leida asjatundlikku õigusabi;
- 4) mõistab suhetega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, inimeste võrdse kohtlemise vajalikkust ning võtab vastutuse oma suhete eest;
- 5) kasutab teaduspõhiseid allikaid perekonna, suhete ja tervisega seotud info ja abivõimaluste leidmisel;
- 6) mõistab inimliku läheduse ja armastuse erinevaid avaldumisviise;
- 7) mõistab seksuaalse arengu individuaalsust;
- 8) mõistab paarisuhete dünaamikat ja võtab vastutuse;
- 9) mõistab perekonna rolli traditsioonide hoidja ja kandjana, väärtustab sotsiaalsete suhete, tavade ja kommete toetavat mõju peresuhetele;
- 10) mõistab tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust inimese elus ja iseenda sotsiaalset vastutust tervisekäitumises;
- 11) mõistab vanemlikku vastutust erinevas vanuses laste arengu toetamisel.

HINDAMINE

Õppeprotsessi käigus viiakse läbi diagnostiline hindamine, mille käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, võimalikud ainealased väärarusaamad ning õpiraskused. Saadud teavet kasutab õpetaja õppetöö kavandamisel, et toetada õpilase arengut vastavalt tema vajadustele.

Õppe käigus kasutatakse kujundavat hindamist, mille kaudu õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma teadmiste, oskuste ja hoiakute arengu kohta. Kujundava hindamise eesmärk on aidata õpilasel mõista oma tugevusi ja arenguvajadusi ning seada uusi õpieesmärke.

Kursusehinne kujuneb õpilase teadmiste, oskuste ja hoiakute arengu põhjal, arvestades kogu õppeperioodi jooksul saadud tulemusi ja õpilase järjekindlust õppetöös.

Hindamise põhimõtteid ja kriteeriume tutvustab õpetaja iga kursuse algul.

Kooliastme hinne kujuneb 1 kursuse tulemusena.

Kokkuvõtva hindega hinnatakse:

- kirjalikud tööd: kontrolltööd, tunnikontrollid, testid, arutelud, esseed, allikaanalüüsid, mõistekaardid jm;
- suulised tööd: suulised vastamised, arutelud, ettekanded, väitlused, rühmatööd jm;
- loomingulised ja praktilised tööd: projektid, plakatid, esitlused, rollimängud, situatsioonide lahendused jm;
- kogukonna praktikas osalemine;
- iseseisvad tööd: koduülesanded, vaatlused, juhtumianalüüsid, esitlused jm;
- koostöised tegevused: rühmatööd, ühisanalüüsid, klassiarutelud jm.

Hindamisel arvestatakse nii töö sisu, mõtlemisoskust, faktiteadmisi kui ka suhtlemis- ja argumenteerimisoskust.

Hinnatakse numbriliste hinnetega 0-5 (vt TAGi Gümnaasiumi õppekava §3):

“5”(väga hea): Õpilane on saavutanud kõik õpitulemused täielikult ja mõnes osas isegi ületanud neid.

”4 “(hea): Õpilane on saavutanud enamiku õpitulemustest, kuid esineb väiksemaid ebatäpsusi.

“3”(rahuldav): Õpilane on saavutanud põhilised õpitulemused, kuid esineb puudusi ja vigu.

“2” (puudulik): Õpitulemused on ebatäielikud ja olulised osad on puudu.

“1” (nõrk): Õpitulemusi peaaegu ei ole saavutatud ja areng puudub.

Kirjalike tööde hindamisel kasutatakse punktiarvestust: **hinne 5** – 90–100%, **hinne 4** – 75–89%, **hinne 3** – 50–74%, **hinne 2** – 20–49%, **hinne 1** – 0–19%.

Kui õpetaja ei ole teisiti teatanud, lähtutakse neist piiridest.

Rahuldava kursusehinde saamiseks on õpilasel vaja saavutada põhilised õpitulemused.

Silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel võib arvestada õppetegevuse osana ning kursusehinnet positiivselt mõjutava tegurina, mis võimaldab, vastavalt õpetaja otsusele, vabastada õpilane ühest arvestuslikust tööst.

1. PEREKOND ÜHISKONNAS

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

1. Selgitab näidete abil, kuidas ühiskond ja kultuur on läbi ajaloo mõjutanud pereväärtusi ja -traditsioone ning laste kasvatamise põhimõtteid;
2. Toob näiteid erinevatest kooseluvormidest ajaloos ja tänapäeval ning analüüsib, kuidas need täidavad perekonna ülesandeid;
3. Analüüsib ühiskonna ja kultuuri, sh traditsioonide mõju seksuaalsusele ja seksuaalsuhetele;
4. Analüüsib perekonna tähtsust inimese jaoks elu erinevatel perioodidel;
5. Analüüsib soostereotüüpide põhjusi, nende piiravat mõju inimese minapildile, käitumisele, suhetele ja valikutele.

Õppesisu ja teema olulisus

Pere ja kooselu tähtsus, traditsioonid, hoiakud ja väärtused ajaloolis-ühiskondlikus kontekstis

Märksõnad ja mõisted

- Perekond, perekonna liigitused. Perekonna ülesanded.
- Perekonna minevik, olevik ja tulevik.
- pereväärtused, traditsioonid, hoiakud läbi ajaloo.
- Kooselu ja kooselu vormid. Kooselu vormid läbi ajaloo täitmaks perekonna ülesandeid.
- Perekonna roll ja tähtsus läbi inimese elukaare.
- Ühiskonnas kehtivate hoiakute (sh soostereotüübid) piirav mõju inimesele ja inimsuhetele.

2. TERVIS JA TURVALISUS

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

1. Kasutab usaldusväärseid allikaid tervise, suhete ja sotsiaalmajanduslike küsimuste kohta info otsimisel ja probleemide lahendamisel.
2. Toob näiteid pereliikmete füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja vaimset tervist mõjutavatest teguritest;
3. Analüüsib planeeritud ja planeerimata rasedusega kaasnevaid valikuid ning neid mõjutavaid tegureid, oskab leida vajaduse korral abi;
4. Teab, mis on kohtingu-, lähisuhte- ja seksuaalvägivald ning mis on inimkaubandus ja kust otsida vajaduse korral abi;
5. Analüüsib kohtingu- ja lähisuhte vägivalla põhjusi ja tagajärgi ning ennetamise ja abi saamise võimalusi;

6. Analüüsib, kuidas mõjutab pereliikme sõltuvushäire peresuhteid, kirjeldab kaassõltuvuse olemust ja teab, kust vajaduse korral abi otsida.

Õppesisu ja teema olulisus

Turvalisus ja turvalisuse riskid peres kui süsteemis ning abi saamise võimalused.

Märksõnad ja mõisted

- Usaldusväärsed infoallikad inimese turvalise tervisekäitumise ja terviseedenduses.
- Pereliikmete tervist mõjutavad peresisesed ja perevälised tegurid.
- Inimese tervist mõjutavad riski- ja kaitsetegurid (individuaalsed omadused ja käitumismustrid, sotsiaal-majanduslikud olud ja keskkonnategurid)
- Pereplaneerimine ja seda mõjutavad tegurid. Planeeritud ja planeerimata rasedus.
- Nõu ja abi pakkuvad asutused noortele seoses rasedusest hoidumise ja pereplaneerimisega.
- Suhtevägivald (sh lähisuhte-, kohtingu ja seksuaalvägivald) ja selle ennetamise võimalused.
- Suhtevägivalla põhjused ja tagajärjed indiviidi, pere ja kogukonna tasandil ning abi saamise võimalused.
- Inimkaubandus ja prostitutsioon.
- Sõltuvus (sh kaassõltuvus, suhtesõltuvus) peres kui süsteemis ja abi saamise võimalused.

3. SUHTED JA VASTUTUS PEREKONNAS

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

1. Selgitab, milles seisneb põlvkondi ühendavate sidemete tugevdav ja toetav mõju pereelule.
2. Toob näiteid peretraditsioonidest ning selgitab tavade ja kommete tähtsust perekonnasuhetes.
3. Analüüsib enda huvide, hobide ja ettevõtmiste toetavat mõju enesearengule ja peresuhetele.
4. Analüüsib, kuidas paarisuhe ja ema / isa roll mõjutavad inimese arengut.
5. Analüüsib, kuidas sõltub perekonna ülesannete täitmine igast pereliikmest, millised on pereliikmete võimalused üksteist toetada ja abistada, millised on pereliikmete õigused oma ajale, ruumile ja materiaalsele kulutustele.
6. Toob näiteid pereelu, sh abielu ja laste elu reguleerivatest õigusaktidest ja analüüsib, kuidas need sätestavad perekonnaliikmete õigusi ja kohustusi.
7. Toob näiteid riiklikest institutsioonidest, mis tegelevad perepoliitika elluviimisega, toob näiteid riikliku perepoliitika rakendamisest, sh toetustest ja teenustest.
8. Teab, et lähisuhe, sh abielu põhineb vastastikusel austusel ning partnerite õiguste ja vajadustega arvestamisel.
9. Selgitab lähisuhete ja sotsiaalse võrgustiku tähtsust inimese elus.
10. Analüüsib lahkumineku ja abielulahutuse põhjusi, tagajärgi ning oskab vajaduse korral leida psühholoogilist ja õigusabi.
11. Selgitab leina olemust ja kirjeldab leinast ülesaamise võimalusi.
12. Mõistab iga inimese õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele.
13. Teab, et lähisuhe, sh abielu põhineb vastastikusel austusel ning partnerite õiguste ja vajadustega arvestamisel.

14. Toob näiteid lapse õigustest ja abi saamise võimalustest laste õiguste kaitsmisel.
15. Mõtestab enda kogemusest lähtuvalt armastuse tähendust, paarisuhte ja seksuaalse läheduse dünaamikat ning neid mõjutavaid tegureid, õigusi ja kohustusi suhte erinevates etappides.
16. Analüüsib seksuaalsuhet kui inimliku läheduse avaldumisvormi ja selle seotust armastusega.
17. Teab, et turvaline ja vastastikku rahuldustpakkuv seksuaalkäitumine põhineb partnerite võrdsel kokkuleppel.
18. Selgitab soostereotüüpide mõju inimese arengule ja seksuaalkäitumisele.
19. Arvestab perekonna eelarve kavandamisel pereliikmete vajadusi, pere majanduslikku olukorda ja võimalusi.
20. Selgitab koduse kasvatus mõju lapse arengule.
21. Analüüsib lapse ja vanema vahelise kiindumussuhte kujunemist ning kasvatustüüpide mõju sellele;

Õppesisu ja teema olulisus

Pereelu ja suhete tähtsus isiklikul, grupi, lähikonna ja ühiskonna tasandil.

Märksõnad ja mõisted

- Perekonna roll tavade, kommete ja traditsioonide hoidja ja kandjana ning põlvkondi ühendavate sidemete tugevdajana.
- Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega.
- Pereliikmete rollid, ülesanded ja vajadused ning suhted ja toetus perekonna ülesannete täitmisel.
- Toetavad paari- ja peresuhted.
- Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega.

- Pereelu (sh abielu) sätestav seadusandlus ja pereliikmete õigused ja kohustused.
- Perepoliitilised meetmed perede toetamisel.
- Suhe. Paarisuhe. Lähisuhte ja selle olemus peres (sh abielus). Pere kui sotsiaalne süsteem laiemas sotsiaalses võrgustikus.
- Suhete katkemine (s h lahkuminek ja abielulahutus) peres ja kooselus.
- Lein ja leinaga toimetulek. Abi saamise võimalused.
- Inimõigused.
- Suhetega kaasnevad õigused ja kohustused inimeste võrdsel kohtlemisel.
- Laste õigused ja lastekaitse.
- Abi saamise võimalused.
- Inimliku läheduse ja armastuse erinevad avaldumisvormid.
- Armastus paarisuhtes.
- Paarisuhte dünaamika.
- Seksuaalsuhte dünaamika: seksuaalsuse trepp.
- Terved ja turvalised seksuaalsuhted.
- Nõusolek ja vastutus seksuaalsuhetes.
- Soostereotüübid, meedia ja ühiskond.
- Pere eelarve koostamine arvestades pereliikmete vajadusi ja pere võimalusi.
- Koduse kasvatuse mõju lapse arengule.
- Lapse ja vanema vaheline kiindumussuhte tähtsus lapse turvalisuse allikana peres.